

Chronimy
europejskie
motyle

OCHRONA MOTYLI I ICH SIEDLISK

Stowarzyszenie Ekologiczne EKO-UNIA w latach 2011-14 zrealizowało projekt pod nazwą „Trwałe zachowanie zagrożonych siedlisk i motyli w sieci Natura 2000 w południowo-zachodniej Polsce”. Jego celem było stworzenie warunków do utrzymania lub wzrostu populacji pięciu chronionych motyli: przeplatki aurinii, czerwończyka fioletka, czerwończyka nieparka, modraszka telejusa oraz modraszka nausitousa. Ich siedliska są zagrożone ze względu na intensyfikację rolnictwa, stosowanie ciężkiego sprzętu, nadmierną chemizację, zaprzestanie użytkowania łąk oraz fragmentację terenu.

Aby je chronić, podjęliśmy następujące działania:

1. Naukową inwentaryzację przyrodniczą oraz monitoring naukowy siedlisk i motyli;
2. Ochronę czynną polegającą na usuwaniu sukcesji naturalnej, odtwarzaniu korytarzy ekologicznych, koszeniu inicjalnym zaniedbanych łąk, koszeniu roślin inwazyjnych i ekspansywnych;
3. Przywrócenie użytkowania rolniczego łąk oraz sfinansowanie rolnikom planów rolnośrodowiskowych;
4. Działania edukacyjne i informacyjne skierowane m. in. do rolników i przedstawicieli gmin.

Efektem naszych działań jest przywrócenie do ekstensywnego użytkowania 950 ha łąk na obszarze województw: dolnośląskiego, opolskiego i lubuskiego.

Koszenie nawłoci,
fot. Piotr Korzeniewski

O STOWARZYSZENIU

Stowarzyszenie Ekologiczne EKO-UNIA, założone 20 lat temu, uczestniczy w przedsięwzięciach zgodnych z zasadą zrównoważonego rozwoju. Zasada ta mówi, że cele ekonomiczne realizowane mają być w harmonii z celami społecznymi i ekologicznymi.

Chronimy cenne przyrodniczo łąki

Dzierżawimy i chronimy cenne łąki na ok. 260 ha. W ubiegłej dekadzie zrealizowaliśmy na Dolnym Śląsku projekt pod nazwą „Zieloni Kosynierzy”, który przywrócił gospodarkę i ochronę na ponad 150 hektarach wartościowych przyrodniczo łąk.

Interweniujemy w obronie środowiska

Interweniujemy w wielu przypadkach związanych z dewastacją lub zagrożeniem środowiska. Ostatnio w sprawach m. in. regulacji niszczących rzekę Bóbr, zakładu produkcji asfaltu w Strzelinie, przestrzegania prawa środowiskowego przy wydobyciu gazu łupkowego. Pomagamy obywatelom korzystać z przepisów prawa mających chronić środowisko i ludzi.

Energia dla Klimatu

Wspieramy przemianę energetyczną opartą na zdecentralizowanych, odnawialnych źródłach i oszczędzaniu energii. Pomagamy społecznościom i gminom w sprzeciwie wobec nowych inwestycji pogłębiających uzależnienie kraju od węgla oraz pogorszenie jakości powietrza. Jesteśmy aktywni w koalicjach: Klimatycznej oraz „Rozwój-Tak. Odkrywki-Nie.”

Zespół realizujący projekt pod tablicą edukacyjną,
fot. Sylwester Kraśnicki

PRZEPLATKA AURINIA (*EUPHYDRYAS AURINIA*)

Motyl ten żyje na wilgotnych polanach i na skrajach torfowisk niskich, gdzie rośnie jego roślina żywicielska – czarcikęs łąkowy (*Succisa pratensis*). To gatunek występujący w Polsce na pojedynczych stanowiskach na Lubelszczyźnie, Mazowszu, Małopolsce, Wielkopolsce i na Dolnym Śląsku. Przeplatka aurinia jest objęta ochroną gatunkową w naszym kraju. Motyl wymieniony jest na Czerwonej Liście IUCN, w II Załączniku Konwencji Berneńskiej i w II i IV Załączniku Dyrektywy Siedliskowej. W Polsce jest to gatunek zagrożony wyginięciem (kategoria EN według Międzynarodowej Unii Ochrony Przyrody), a w Europie jest narażony na wyginięcie (kategoria VU). Gatunek ten wymarł w Holandii, a na Węgrzech notowano jego ekspansję w latach 90. XX wieku. Przyczyny zaniku tego gatunku w Europie to: zarastanie pastwisk drzewami i krzewami lub zmiana ich sposobu użytkowania na intensywny, co powoduje zanikanie rośliny żywicielskiej. Gatunkowi temu zagrażają również melioracje jego siedlisk, zbyt wczesne koszenie oraz wypalanie traw.

Samica przeplatki aurinii,
fot. Dariusz Tarnawski

MODRASZEK TELEJUS (*PHENGARIS TELEIUS*)

Motyl ten występuje m.in. na łąkach trzęślicowych, skrajach torfowisk, w miejscach występowania jego rośliny żywicielskiej – krwiściągu lekarskiego (*Sanguisorba officinalis*). Gatunek ten jest myrmekofilny, a jego rozwój zależy od mrówek rodzaju wścieklica (*Myrmica* sp.). Modraszek telejus występuje w południowej części Polski: na Śląsku, w Małopolsce i na południowym Mazowszu i jest objęty ochroną. Wymieniony jest na Czerwonej Liście IUCN, w II Załączniku Konwencji Berneńskiej i w II i IV Załączniku Dyrektywy Siedliskowej. W Polsce gatunek ten nie jest zagrożony (NT – bliski zagrożenia) i jedynie w naszym kraju jego populacja jest stabilna, w przeciwieństwie do większości krajów Europy zachodniej, gdzie ma on kategorię VU – narażony na wyginięcie, a w Holandii i Belgii wymarł. Zagrożeniami dla niego są: zanik siedlisk poprzez zarastanie łąk roślinnością inwazyjną, ekspansywną, drzewami lub krzewami, intensywne koszenie w okresie letnim, przeznaczanie terenów pod zabudowę, melioracje, zakładanie stawów i fragmentacja siedlisk.

Modraszek telejus – samica,
fot. Radosław Gawlik

MODRASZEK NAUSITOUS (PHENGARIS NAUSITHOUS)

Motyl ten, występuje w podobnych siedliskach jak modraszki telejus, a jego rośliną żywicielską jest również krwiściąg lekarski. Motyl ten jest również myrmekofilem, a jego mrówką gospodarzem jest wścieklica zwyczajna (*Myrmica rubra*).

W Polsce jest pod ochroną i występuje w tych samych regionach, ale oprócz tego zwartego obszaru występowania pojawia się on też w okolicach Chełmna. Modraszki *nausitous* wymieniony jest na Czerwonej Liście IUCN, w II Załączniku Konwencji Berneńskiej i w II i IV Załączniku Dyrektywy Siedlikowej. Sytuacja tego gatunku w Polsce jest względnie dobra (NT – bliski zagrożenia). W Polsce, Hiszpanii i Bułgarii jego populacja jest stabilna, ale w większości krajów Europy zachodniej ma on kategorię VU – narażony na wyginięcie. Zagrożenia dla tego gatunku są takie jak dla modraszki telejusa. W 2013 roku wykazano ponowne pojawienie się modraszki *nausitous* na Obszarze Natura 2000 „Łąki w okolicach Kluczborka nad Stobrawą”. Jest bardzo prawdopodobne, że gatunek ten powrócił po ponad trzyletniej przerwie na opisywane łąki po zabiegach ochronnych wykonanych w ramach projektu.

Modraszek nausitous,
fot. Radosław Gawlik

CZERWOŃCZYK FIOLETEK (*LYCAENA HELLE*)

Motyl ten żyje na podmokłych łąkach w pobliżu rzek, na torfowiskach niskich z dużą ilością rdestu wężownika (*Polygonum bistorta*) – jego rośliny żywicielskiej. W Polsce występuje we wschodniej części kraju: na Podlasiu, Lubelszczyźnie i wschodnim Mazowszu. W środkowej i zachodniej części kraju tylko na izolowanych stanowiskach.

Czerwończyk fioletek został wymieniony w Polskiej Czerwonej Liście jako zagrożony (VU – narażony na wyginięcie) i jest objęty ścisłą ochroną gatunkową, a jeszcze pod koniec lat 90. ubiegłego wieku jego populacje w Polsce były stabilne. W Europie ma również kategorię VU. Motyl ten wymarł w Czechach, na Słowacji, Węgrzech i Łotwie, natomiast w Luksemburgu jego populacja zwiększała się. Zagrożeniami dla tego motyla są: zarastanie łąk na skutek zarzucenia ekstensywnej gospodarki (koszenia, wypasu), udoskonalenia agrotechniczne, które powodują zmianę sposobu zagospodarowania łąk, fragmentacja siedlisk, zalesianie, zmiany stosunków wodnych (melioracje), presja turystyczna i rekreacyjna danego obszaru, używanie nawozów i pestycydów.

Samiec czerwończyka fioletka,
fot. Adam Malkiewicz

CZERWOŃCZYK NIEPAREK (*LYCAENA DISPAR*)

Motyl ten zamieszkuje wilgotne łąki w sąsiedztwie cieków wodnych lub zbiorników, ale wkracza też na siedliska bardziej suche. Jego roślinami żywicielskimi są różne gatunki szczawiu (*Rumex sp.*). Motyl ten jest spotykany w całej Polsce poza wysokimi górami. Czerwończyk nieparek wymieniony jest na Czerwonej Liście IUCN, w II Załączniku Konwencji Berneńskiej i w II i IV Załączniku Dyrektywy Siedliskowej, a w naszym kraju jest objęty ochroną gatunkową, mimo że jego sytuacja w Polsce jest bardzo dobra (kategoria LC – najmniejszej troski). Motyl ten miejscami zwiększa swój zasięg. Może to być związane z rozprzestrzenianiem się jego niektórych roślin żywicielskich na skutek nawożenia pól. Sytuacja tego motyla w Europie jest stabilna, chociaż w Wielkiej Brytanii wymarł, a w sześciu innych krajach zagrożony jest wyginięciem. Chociaż melioracje mogą wpływać na niego niekorzystnie, nie jest on w Polsce zagrożony. Jest objęty ochroną głównie ze względu na jego gorszą sytuację w zachodniej Europie, a populacja w Polsce może stanowić zasoby do introdukcji.

Czerwończyk nieparek - samica,
fot. Adam Malkiewicz

CIEKAWA BIOLOGIA MODRASZKÓW – MYRMEKOFILIA

Wiele motyli należących do modraszkwowatych przejawia związek z mrówkami zwany **myrmekofilią**. Podczas składania jaj, samice kierują się bliskością gniazd odpowiedniego gatunku mrówki (głównie wścieklicy zwyczajnej). Jaja są składane na roślinach żywicielskich, na których gąsienice żerują po wykluciu się. Po trzykrotnym linieniu gąsienica spada lub schodzi na ziemię i wydziela substancje zapachowe oraz wydaje dźwięki przywabiające mrówki odpowiedniego gatunku. W niektórych przypadkach gąsienica „udaje” zagubioną larwę mrówki. Gdy mrówka natrafi na gąsienicę, rozpoczyna się adopcja trwająca od kilku do kilkudziesięciu minut, w trakcie której gąsienica wydziela słodką substancję z gruczołu nektarowego i modyfikuje swój kształt na łatwiejszy do przenoszenia. Jeśli gąsienica zostanie zaakceptowana, jest zabierana do gniazda. Po przetransportowaniu do mrowiska gąsienica odżywia się larwami i jajami mrówek oraz dokarmiana jest przez robotnice. Wiosną, po jedno- lub dwukrotnym przezimowaniu, przepoczwarza się i opuszcza mrowisko jako dorosły motyl.

Larwa modraszka telejusa w mrowisku wścieklicy,
fot. Piotr Korzeniewski

Produkcja: Stowarzyszenie Ekologiczne EKO-UNIA

Realizacja: Piotr Korzeniewski

Lektor: Tomasz Krajewski

Wystąpili:

Radosław Gawlik, Marcin Kadej, Agata Kiałka,
Sylwester Kraśnicki, Andrzej Kruk, Adam Malkiewicz, Józef Miklaszewski,
Witold Miklaszewski, Anna Morawska – Kruk, Ewelina Myśków, Paweł Pech,
Filip Pobłocki, Ewa Rakiel, Agnieszka Sala, Sebastian Salata,
Sławomir Solak, Dariusz Tarnawski, Magdalena Tomalak,

Współpraca: Sylwester Kraśnicki, Józef Miklaszewski, Ewa Rakiel

Konsultacje merytoryczne:

prof. dr hab. Dariusz Tarnawski, dr inż. Marcin Kadej, dr Marek Malicki,
dr Adam Malkiewicz, mgr Ewelina Myśków, mgr Paweł Pech,
mgr Teresa Tarnawska.

Pomoc organizacyjna:

Studenckie Koło Naukowe Entomologów Uniwersytetu Wrocławskiego,
mgr Agnieszka Sala

Opracowanie wydawnictwa płytowego:

Dorota Kraśnicka, Urszula Bugajewska

Autorzy zdjęć:

Piotr Korzeniewski, Adam Malkiewicz, Helena Malkiewicz,
Dariusz Tarnawski

Dziękujemy wszystkim autorom zdjęć wykorzystanych
w tym numerze za ich udostępnienie.

**INSTYTUCJE REALIZUJĄCE PROGRAM
INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO**

(<http://www.pois.gov.pl>):

Ministerstwem Infrastruktury i Rozwoju:

<http://www.mir.gov.pl>

Ministerstwo Środowiska:

<http://www.mos.gov.pl>

Centrum Koordynacji Projektów Środowiskowych:

<http://www.ckps.lasy.gov.pl>

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej:

<http://pois.nfosigw.gov.pl>

ul. Białokörnicza 26
50-134 Wrocław
tel./fax +48 71 344 22 64
e-mail: info-ekounia@eko.org.pl
www.eko-unia.org.pl
www.motyle.natura2000.pl

**INFRASTRUKTURA
I ŚRODOWISKO**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Stowarzyszenie
Ekologiczne EKO-UNIA

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską
ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
w ramach Programu Infrastruktura i Środowisko

Dofinansowano ze środków Narodowego Funduszu
Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej